
**PROBLEMATIC EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AIMED AT
DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS**

Kaldibaeva Aygul Jaksilikovna

Nukus State Pedagogical Institute

Teacher of the Department of methods of teaching mathematics

Annotation: this article examines problematic educational technologies aimed at developing professional competence of teachers.

Keywords: problem, Problem education, competence, technology, professional competence, situation, module, method, cognitive state, problem-modular education, cognitive state.

Ta'lim loyihasi jamoasi. Loyihani amalga oshirishda jamoaviy ishning ma'nosi guruhning sa'y-harakatlarini, bilimlarini va guruh qarorlarini ishlab chiqishni birlashtirishdan sinergik ta'sir qilish imkoniyatidir, ya'ni, butun uning qismlari yig'indisidan kattaroq bo'lgan holatga erishish. Guruh ishidagi bunday hamkorlik raqobat yoki bir tomonlama monologga qaraganda ancha samarali bo'ladi. Har qanday boshqa kabi, bo'lajak o'qituvchilarning o'quv guruhi, birinchi navbatda, etarli darajada uyg'unlik, harakatlarni muvofiqlashtirish, muntazam o'zaro ta'sir va umumiy maqsadning mavjudligi bilan ajralib turishi kerak. Muvaffaqiyatli ish bilan jamoaviy ishning barcha ma'lum afzalliklari bilim va ko'nikmalarni birlashtirish, bir-biridan o'rganish imkoniyati, o'zaro yordam, ma'lum mustaqillikni amalga oshirilishi mumkin, bu esa ijtimoiy kompetentliklarini ko'proq darajada rivojlantirishga imkon beradi. Shubhasiz, professor-o'qituvchi ham jamoaga xos bo'lishi mumkin bo'lgan kamchiliklardan xabardor bo'lishi kerak. Bu guruhli fikrlash, ichki nizolar ushbu muammolar yuzaga kelishi mumkin bo'lgan belgilarda o'z vaqtida va malakali aralashuvlar, bir tomondan, salbiy oqibatlarining oldini olishi mumkin bo'lsa, ikkinchi

tomondan, ularga guruh faoliyatini samarali boshqarish uchun namuna bo'lishini ko'rsatadi.

Muammoli ta'lim doirasidagi muammoli-loyiha texnologiyasi har xil turdagi muammolarni hal qilish uchun harakatlar ketma-ketligiga asoslanadi. Harakatlarni tahlil qilish uchun uchta darajadagi savollar qo'llaniladi:

3-daraja munosabat va qadriyatlarni tavsiflaydi. Faoliyatning qiymati qanday? Siz uchun nima muhim?

2-daraja muhimlik, jozibadorlik, his-tuyg'ular, qiziqishni tavsiflaydi. Bu haqda qanday fikrdasiz? Bu siz uchun nimani anglatadi? Bu nima degani? Qo'shma faoliyatdan nima olasiz? Bu faoliyatda sizni nima qiziqtiradi?

1-darajali faktik ma'lumotlarni, ma'lumotlarni aks ettiradi: Nima? Qayerda? Qachon? Qanaqasiga?

Muammoli-loyiha texnologiyasi bo'lajak o'qituvchilarning loyihani amalga oshirish bo'yicha hisobotini, ya'ni muammo yechimini ishlab chiqish taqdim etadi.

Hisobot uchta bo'limdan iborat: tavsif, tahlil, muammo-loyihaning o'quv natijasi (nima o'rganildi).

tavsifi - bu muammo-loyihaning boshidan oxirigacha bo'lgan ma'lumot.

tahlil quyidagi qismlardan iborat: g'oyalar yaratish, qarorlar qabul qilish, manbalarni boshqarish, shaxsga ta'sir qilish, amalga oshirish jarayonini kuzatish, jamoani boshqarish.

Siz nimani o'rgandingiz. Ushbu bo'limda bo'lajak o'qituvchi loyihada shaxsan nimani o'rganganligi, nima yaxshi o'tgani va nimani yaxshiroq qilish mumkinligini tasvirlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

muammoli-loyiha bo'yicha taqdimot tayyorlashlari kerak. Guruh loyiha ustidagi ishlar yuzasidan taqdimot qilishlari kutilmoqda. Taqdimotdan so'ng ishtirokchilari loyihaning ayrim nuqtalariga oydinlik kiritish, muammo

qanchalik chuqur tushunilgani va uni hal qilish yo'li qanchalik samarali ekanligini aniqlash maqsadida savollar beradi.

Taqdimotda amalga oshirilgan muammoli-loyiha haqida, unda ishtirok etgan bo'lajak o'qituvchilar, foydalanilgan ko'nikmalar, olingan imtiyozlar haqida ko'rsatiladi.

Muammoli-loyihalar tadqiqot xarakteriga ega bo'lishi kerak, ijtimoiy muhitni yaratishga qaratilgan bo'lishi mumkin.

Kasbiy kompetentlikni rivojlantirish manfaatlarida muammoli faoliyatni o'rganish imkoniyatlarini amalga oshirishni belgilaydigan turli xil xususiy texnologiyalarni o'z ichiga oladi.

Muammoli ta'limda kompetentlikga asoslangan yondashuvni amalga oshirish uchun ko'rib chiqilgan texnologiyalar oliy ta'limdagi o'quv jarayoni ishtirokchilarining pedagogik o'zaro ta'siri mazmunining o'zgarishini belgilaydi.

Muammoli-interfaollikning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga ko'maklashishdir. Ushbu maqsad muayyan kasbiy muammoni hal qilish doirasida o'quv fanlarining o'zaro ta'sirini o'z ichiga oladi. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirishning turli bosqichlarida professor-o'qituvchilar soni, mazmuni, o'zaro ta'sir texnologiyalarini tanlash bosqichning o'ziga xos xususiyatlariga qarab o'zgaradi.

Pedagogik muammoli-interfaol o'zaro munosabatlardagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda har bir professor-o'qituvchining kasbiy kompetentligi ham o'zgaradi. Biz professor-o'qituvchining quyidagi holatlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin, ular asosan bo'lajak o'qituvchi faoliyatini kuzatib borish va qo'llab-quvvatlashdan iborat.

Professor-o'qituvchi-maslahatchi. Taklif etilayotgan modelning mohiyati shundan iboratki, professor-o'qituvchi tomonidan materialning an'anaviy taqdimoti mavjud emas, o'qitish funktsiyasi maslahat bilan almashtiriladi, bu

ham real, ham masofaviy rejimda amalga oshirilishi mumkin. Maslahat muayyan muammoni hal qilishga qaratilgan. Maslahatchi yoki maslahat so'raladigan shaxsga buyurishi mumkin bo'lgan tayyor yechimni biladi yoki muammoni hal qilish yo'lini ko'rsatadigan faoliyat usullariga ega deb taxmin qilinadi. Bunday ta'lim modelida professor-o'qituvchining asosiy maqsadi bo'lajak o'qituvchiga "qanday o'rganish"ni o'rgatishdir.

Professor-o'qituvchi-moderator. Moderatsiya - bu talabning imkoniyatlarini va uning qobiliyatlarini ochishga qaratilgan faoliyat. Moderatsiya erkin muloqot, fikr almashish, mulohaza yuritish jarayonini tashkil etishga yordam beradigan va ichki muammoli imkoniyatlarni amalga oshirish orqali talabani qaror qabul qilishga olib boradigan maxsus texnologiyalardan foydalanishga asoslangan.

Demak, moderatsiya bo'lajak o'qituvchining ichki imkoniyatlarini ochishga qaratilgan bo'lib, yashirin imkoniyatlar va amalga oshirilmagan ko'nikmalarni aniqlashga yordam beradi. Professor-o'qituvchi- moderatoming asosiy ish usullari bo'lajak o'qituvchilarni mehnatga undaydigan va ularni faollashtiradigan usullardir; ularning muammolari va umidlarini aniqlash; muhokamada ishtirok etish jarayonini tashkil etish; o'zaro hamkorlik muhitini o'rnatish. Professor-o'qituvchi-moderator bo'lajak o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlarni o'rnatadigan vositachi sifatida ishlaydi.

Professor-o'qituvchi-maslahatchi bo'lajak o'qituvchilarga pedagogik yordam ko'rsatadi. U guruh vazifalarini ishlab chiqadi, har qanday muammoni guruh muhokamasini tashkil qiladi. Professor-o'qituvchi-maslahatching, shuningdek, professor-o'qituvchi-maslahatchining faoliyati ma'lumotni qayta ishlab chiqarishga emas, balki bo'lajak o'qituvchining sub'ektiv tajribasi bilan ishlashga qaratilgan. Professor-o'qituvchi har birining kognitiv qiziqishlari, niyatlari, ehtiyojlari, shaxsiy intilishlarini tahlil qiladi. Zamonaviy muloqot

usullari, shaxsiy va guruhli yordam asosida maxsus mashqlar va topshiriqlarni ishlab chiqadi; motivatsiya usullari va yutuqlarni aniqlash variantlari haqida o'ylaydi; loyiha faoliyati yo'nalishlarini ishlab chiqadi. Repetitorlar bilan muloqot o'quv qo'llanmalari, kunduzgi seminarlar, o'z-o'ziga yordam guruhlari, kompyuter konferentsiyalari orqali amalga oshiriladi.

Professor-o'qituvchining vazifalari: bo'lajak o'qituvchilarga o'qishdan maksimal darajada foydalanishga yordam berish; muvaffaqiyatini kuzatish; bajarilgan vazifalar haqida fikr bildirish; guruh darslarini o'tkazish; aslahat berish va qo'llab-quvvatlash; fanni o'rganish davomida o'rganishga qiziqishni saqlab qolish; agar kerak bo'lsa, shaxsiy aloqa, elektron pochta va kompyuter konferentsiyalari orqali u bilan bog'lanish imkoniyatini taqdim etishdan iborat.

Shunday qilib, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan muammoli ta'lim texnologiyalarini amalga oshirishda professor-o'qituvchining kasbiy kompetentligining o'ziga xosligi shundaki, faoliyatining haqiqiy ma'nosi va maqsadi qaytariladi: etakchi, qo'llab-quvvatlovchi, bo'lajak o'qituvchi bilan birga har biriga o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga, tanlagan kasbining madaniyat olarniga kirib borishiga, o'z hayot yo'lini topishiga ko'maklashish - zamonaviy professor-o'qituvchining ustuvor vazifalari hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jumaev M.E., Tadjieva Z.G'. "Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi". (O O'Y uchun darslik.) Toshkent. "Fan va texnologiya" 2005.
2. Kim McMullen. Teaching Strategies: Nine Techniques for Success. 2022. <https://educationadvanced.com/resources>
3. Колеченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий. – СПб.: КАРО, 2001. – 368 с

4. Mavlonova R. A. Raxmonqulova N.X. “Boshlang‘ich ta’limning integratsiyalashgan pedagogikasi” Toshkent “Ilm ziyo”, 2009 yil

